

„SĂ ÎNȚELEM INTELLIGENCE-UL ÎN SECOLUL XXI”. STUDIUL „INTELLIGENCE-ULUI” ÎN TEORIE ȘI PRACTICĂ

Tiberiu TĂNASE¹
tiberiutanase26@gmail.com

ABSTRACT: The essay examines the various approaches which scientists have taken to study the role of Intelligence in national and international politics. We take into consideration the numerous methodological and epistemological strategies that characterized the study of „Intelligence” during the last 50 years. From the very beginning, studies on „Intelligence” have been characterized by interdisciplinarity and „opening” towards various conceptual approaches. Historians, political scientists, sociologists and professionists from the field have brought all together their contributions to the development of research in connection with „Intelligence” issues. The author reaches the conclusion that this is one of the greatest advantages of this subdomain, arguing for a continuous broadening and deepening of studies on the intelligence agenda.

KEYWORDS: Intelligence, strategic intelligence, intelligence issues, interdisciplinarity of intelligence research

Primii câțiva ani ai secolului XXI au fost martorii unei transformări a rolului „intelligence-ului” secret în politica internațională. Problemele legate de „intelligence” și securitate sunt acum mult mai prezente în discursul politic occidental, ca și în conștiința publică mai largită. Așteptările publice față de „intelligence” n-au fost niciodată mai mari, iar aceste cerințe includ o mult mai mare dezvăluire a informațiilor până atunci secrete. Acest lucru poate fi atribuit în mare măsură șocului provocat de atacurile teroriste din septembrie 2001. Aceste evenimente au adus în atenție vulnerabilitatea societăților occidentale și importanța unor informații de calitate despre amenințările teroriste. Însă dezvăluirile despre rolul

---

¹ Cercetător, dr., membru titular al al Diviziei de Istoria Științei (DIS) a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române.

„intelligence-ului” în construcția de după cel de-al doilea război mondial din Golf au jucat un rol la fel de important în transformarea profilului „lumii secrete” în societatea occidentală. Așa cum a arătat Christopher Andrew în contribuția sa la această colecție de studii: *În doar un singur an, amenințarea creată de Osama ben Laden și Saddam Hussein reușeau să schimbe politica guvernului britanic asupra uzului public al intelligence-ului.*

Relațiile dintre liderii politici și consilierii lor pe probleme de „intelligence” au ajuns să fie o preocupare publică într-o măsură fără precedent, atât în Anglia cât și în SUA. Astfel, prim ministrul Tony Blair cât și președintele George W. Bush erau „intoxicați” cu informații distorsionate în mod intenționat, pentru a le justifica de criza de a declanșa războiul din Irak din 2003. Nevoia unei înțelegeri mai bune atât a naturii procesului de „intelligence”, cât și a importanței sale în cadrul politicii de securitate naționale și internaționale nu a fost niciodată mai evidentă.

„Să înțelegem intelligence-ul în secolul XXI” reunește puncte de vedere ale universitarilor, jurnaliștilor și foștilor profesioniști în privința naturii intelligence-ului și a rolului său variat în politica internă și internațională. Lucrarea examinează și dezvoltarea intelligence-ului ca arie de studii academice și evaluează contribuția sa crescătoare la studiul relațiilor internaționale. Ea are ca scop studierea modului în care este studiat subiectul, în ce scop și cu ce consecințe.

Sunt aproape 5 decenii de când „intelligence”-ul a apărut ca subiect al unor studii academice serioase, în publicația lui Sherman Kent „intelligence-ul strategic pentru politica externă americană”.

Domeniul și centrul: Ce este intelligence-ul? Cum îl studiem?

Percepțiile obișnuite, precum și înțelegerea generală a naturii (esenței) intelligence-ului și a rolului său în cadrul relațiilor internaționale, lasă multe lucruri nerezolvate. Un punct de plecare este întrebarea: ce este intelligence-ul? Felul de a fi al intelligence-ului a definit condițiile necesare abordării cercetării și elaborării de lucrări pe acest subiect. Caracterizarea clasică a intelligence-ului făcută de Sherman Kent acoperă „cele trei lucruri separate și distincte la care cei dedicați acestuia se referă de regulă atunci când utilizează cuvântul; acestea sunt: *cunoaștere, tipul de organizație care produce acea cunoaștere și activitățile întreprinse de acea organizație.* În cele mai recente analize, intelligence-ul este înțeles ca procesul de culegere, analiză și utilizare a informațiilor. Totuși, dincolo de asemenea definiții

de bază, există concepții divergente ale exact ceea ce este intelligence-ul și la ce folosește el. Așa cum a observat Der Derian, acest lucru se întâmplă pentru că „intelligence”-ul este cel mai puțin înțeles și cel mai puțin teoretizat domeniu al relațiilor internaționale². David Koln, unul dintre cei mai eminenți cercetători ai domeniului, se plânge într-un mod asemănător, afirmând că „nici una dintre definițiile pe care le-am văzut nu funcționează”³. O scurtă trecere în revistă a variatelor aspecte ale studiului „intelligence”-ului scoate la lumină dificultățile inerente în orice căutare a unei definiții cuprinzătoare.

Mulți observatori tind să înțeleagă intelligence-ul în primul rând ca o unealtă a politicii externe și de apărare. Alții se concentrează pe rolul său în securitatea internă. Cu toate acestea, alții se concentrează pe rolul pe care serviciile de informații l-au jucat ca mecanism al opresiunii statale⁴. O interesantă divergență de opinii este legată de caracterul de bază al intelligence-ului. Michael Herman (un fost profesionist)⁵ îl privește ca pe o formă de putere a statului în propriul său drept, iar această conceptualizare este în centrul analizei în influentul său studiu „puterea intelligence-ului în timpul păcii și al războiului”⁶. John Ferris (un istoric) utilizează o viziune diferită, considerând că „intelligence-ul nu este o formă de putere, ci un mijloc de dirijare a utilizării acesteia, fie ca amplificator al forței brute, fie prin ajutorul dat în înțelegerea mediului înconjurător și a opțiunilor care există, iar ulterior în modalitatea de aplicare a forței sau a influenței și împotriva cui”⁷. Indiferent de formula adoptată și indiferent de calitatea

² James Der Derian (n. 1955) este catedra de studii internaționale de securitate Michael Hintze și director al Centrului pentru Studii de Securitate Internațională de la Universitatea din Sydney, după ce și-a preluat numirea în ianuarie 2013. Interesele sale de cercetare și predare sunt în securitatea internațională, tehnologia informației, teorie internațională și film documentar. https://en.wikipedia.org/wiki/James_Der_Derian

³ [https://issuu.com/animv/docs/rrsi--9-RRSI nr 9 /2013](https://issuu.com/animv/docs/rrsi--9-RRSI_nr_9_2013)

⁴ <https://animv.ro/wp-content/uploads/2017/10/RRSI9.pdf>

⁵ Michael Herman – *Intelligence power in peace and war*, Cambridge: Royal Institute of International Affairs & Cambridge University Press, 1996, pp. 379–385.

⁶ https://www.sri.ro/fisiere/studii/ETICA_SI_INTELLIGENCE.pdf

⁷ John Ferris este profesor de istorie la *Universitatea din Calgary, unde este și coleg la Centrul pentru Studii Militare și Strategice*. A primit un master (1980) și un doctorat (1986) în Studiile de Război, de la King’s College, Universitatea din Londra, Marea Britanie. A publicat patru cărți și șaiszeci de articole academice sau capitole în cărți, despre istorie diplomatică, informații și istorie militară, precum și strategii și inteligență contemporană. <http://www.historyandpolicy.org/opinion-articles/articles/gchq-a-new-authorized-history>

intelligence-ului oferit, cel mai important rămâne discernământul liderilor politici și abilitatea de a jongla cu valoarea și limitele intelligence-ului⁸.

Prin urmare, cum definim munca de intelligence?

Ar trebui să distingem între informația „secretă” și cea din „surse deschise”? Schimbă Internetul modul în care noi evaluăm informația din surse deschise? Ce anume diferențiază procesul de intelligence de activitățile de culegere a informațiilor al altor agenții guvernamentale? Michael Herman a oferit o soluție la această problemă prin „intelligence-ului guvernamental” cu „organizațiile specializate care au acel nume, precum și ceea ce fac și produc acestea”.⁹ Această distincție poate deveni la un moment dat problematică și anume în cazul în care se ajunge la analiza impactului intelligence-ului asupra deciziilor luate.

Evaluările schițate de agențiile de informații sunt de regulă bazate pe o combinație de surse de informare „secrete” și „deschise” iar un procent substanțial al informațiilor din sursele deschise este destul de adeseori realizat din materiale obișnuite și procesate de alte departamente guvernamentale, mass media obișnuită și chiar din activități ce au fost sub contracte unor agenții nonguvernamentale. De vreme ce toate aceste domenii nu pot fi definite în mod rezonabil ca activitate de intelligence, acest lucru sugerează că esența intelligence-ului stă în nivelul analizei sau evaluării.¹⁰ Problema e că evaluările sunt doar un element al procesului de luare a deciziilor, iar clarificarea pe care o aduc acestea pot doar completa informațiile puse la dispoziție de alte agenții guvernamentale sau alte surse de informații la nivel de decizie. De aceea, este dificil să faci considerații demne de încredere despre ceea ce este exact intelligence-ul și cum influențează acesta luarea deciziilor. Ar trebui ca cercetătorii să accepte acest nivel de imprecizie ca inevitabil? Sau, dimpotrivă, ar trebui să ne străduim în continuare să ajungem la o definiție a intelligence-ului care să rezolve această incertitudine?

O excelentă ilustrare a dificultăților inerente în definirea intelligence-ului este controversata chestiune a intervenției secrete în cadrul altor societăți (care de regulă este denumită „acțiune sub acoperire”).

⁸ <https://intelligence.sri.ro/intelligence-ul-modern-de-la-termen-si-concept-la-activitatea-de-informatii-pentru-siguranta-nationala/>

⁹ Michael Herman – op.cit . pp. 379–385.

¹⁰ RRSI nr 8 /2012 <https://animv.ro/wp-content/uploads/2017/10/RRSI8.pdf>

Cercetătorii au ignorat deseori acțiunea sub acoperire în analizele lor de intelligence. Așa cum a argumentat Elisabeth Anderson „problematica specifică a acțiunii sub acoperire ca element de intelligence nu a fost suficient de serios abordată în cadrul studiilor”. Tot ea observă în continuare că, „în timp ce mediile academice au dezvoltat diverse concepte teoretice pentru a explica alte instrumente ale relațiilor internaționale – spre exemplu armele, comerțul și diplomația –, separarea acțiunii sub acoperire de instrumentele „tradiționale” de politică externă înseamnă că aceste concepte identice nu au fost aplicate acțiunii sub acoperire.

Există unele divergențe substanțiale între abordările studiilor de intelligence. Prima abordare, sprijinită mai ales printre istorici, doar de asemenea specifică și abordări teoretice care caută să explice relațiile dintre structura organizațională și politică, concepe studiul intelligence-ului în primul rând ca pe un mijloc de obținere de noi informații pentru a explica deciziile specifice luate de politicieni atât pe timp de pace, cât și pe timp de război.

O a doua abordare se străduiește să stabilească modele generale care pot explica succesul și eșecul din cadrul procesului de intelligence. Caracteristică abordărilor științelor politice, aceasta se concentrează aproape exclusiv pe nivelurile de analiză și decizie. Partizanii acestei abordări atribuie o importanță crucială obstacolelor structurale și cognitive în cadrul utilizării efective a intelligence-ului în procesul politic. Scopul este identificarea și analiza înclinațiilor personale, politice și instituționale care caracterizează organizațiile de intelligence și care afectează performanța acestora în cadrul procesului de luare a deciziilor. Accentul este pus pe rolul preconcepțiilor și al presupunerilor fundamentale în condiționarea modului în care este analizat și utilizat intelligence-ul. Rezultatul a fost o serie de pătrunderi în natura percepției și a percepției greșite, dificultatea în prevenirea surprizei și politizarea procesului de intelligence¹¹.

Aceste prime două abordări conceptuale se centrează în primul rând pe intelligence ca instrument de politică externă și de apărare.

O a treia abordare se concentrează pe funcția politică a intelligence-ului ca mijloc de control statal. În particular, deceniul trecut a cunoscut apariția unui gen de literatură științifică, istorică și politică pe acest subiect. Dacă Gestapo-ul a fost mult timp un subiect de studiu istoric,

---

¹¹ <https://intelligence.sri.ro/intelligence-si-decizie/>

materialele scoase recent din arhive au oferit cercetătorilor posibilitatea de a studia rolul serviciilor de securitate ale statului în viața politică și socială din URSS și statele blocului estic după 1945. Acest lucru a asigurat o stimulare a unui nou val de cercetători ai controlului statului începând cu anul 1978. Istoricii lucrează acum la o variată tematică de subiecte, de la rolul serviciilor de informații britanice și franceze în menținerea controlului imperial în afara granițelor la activitățile serviciilor de securitate de genul MI5 sau FBI și impactul lor asupra culturii politice în Marea Britanie și Statele Unite.¹²

Cele mai bune lucrări despre intelligence cuprind toate aceste trei abordări de mai sus în diferite moduri. Însă există aproape întotdeauna diferențe de accent, chiar și în lucrările făcute care au fost esențiale în impulsivitatea cercetărilor. În centrul acestor divergențe se află dezacordul privind măsura în care asumările politice și cultura politică modelează procesul de intelligence la toate nivelurile. Puțini vor nega faptul că procesul de identificare a amenințărilor este legat inevitabil de alegerile și asumările politice.

Același lucru este valabil pentru culegerea, evaluarea și diseminarea informațiilor asupra acestor amenințări. Totuși, modul în care înțelegem procesele politice și cultura politică este esențial. Cercetătorii nu acordă toți o aceeași importanță culturii politice și ideologiei. Spre exemplu, Christopher Andrew argumentează că „pentru avansarea cadrului conceptual al studiilor de intelligence este esențial să se facă o distincție mai clară decât este făcută de obicei în prezent între rolurile comunităților de intelligence în regiunile autoritare și democratice.”¹³ Este interesant

¹² https://www.academia.edu/25429352/Marian_URECHE_Doru_BRATU_ISTORIA_SERVICIILOR_SECRETE_Volumul_I, editura Fundației *România de Măine*, 2004.

¹³ Christopher Maurice Andrew, FRHS (n. 23 iulie 1941) este profesor emerit de istorie modernă și contemporană la Universitatea din Cambridge, interesat de relațiile internaționale și în special de istoria serviciilor de informații. Andrew este profesor de istorie modernă și contemporană, fost președinte al Facultății de Istorie la Universitatea Cambridge, istoric oficial al Serviciului de securitate. <https://www.google.com/search?q=Christopher+Andrew&oq=Christopher+Andrew&aqs=chrome..69j57j0l5.1218j0j8&sourceid=chrome&ie=UTF-8> (MI5), Commodore aerian onorific al 7006 (VR) *Squadron Intelligence în Royal Auxiliary Air Force*, președinte al Cambridge Seminar de informații și fost profesor vizitator la Harvard, Toronto și Canberra. Andrew este, de asemenea, co-redactor al *serviciilor de Informații și Securitate Națională* și prezentator al documentarelor BBC Radio și TV, inclusiv seria Radio Four *Ce dacă?*.

de observat, spre exemplu, că primele două direcții de cercetare tind să acorde mai puțină atenție importanței asumărilor ideologice în activitatea de culegere, analiză și utilizare a informațiilor decât a face cea de-a treia.

Evenimentele de la 11 septembrie și războiul din Irak au concentrat atenția pe toate aspectele subiectului. În lumina acestor evoluții, timpul pare să fi avut dreptate păstrând ceea ce a fost realizat în domeniul relativ nou al cercetărilor reflectând asupra abordărilor metodologice variate utilizate de cercetători, ca și asupra presupunerilor epistemologice care sprijină cercetarea și scriu despre intelligence.

Creșterea rapidă a intelligence-ului ca un centru al curiozității academice va continua cu siguranță. Progresele recente în dezvăluirile arhivelor, accelerate de sfârșitul Războiului Rece și de atitudinile schimbătoare față de secretul oficial și față de activitatea serviciilor de informații și securitate au facilitat în continuare cercetare, înțelegerea și dezvoltarea. Documentele recent puse la dispoziție, alături de numeroase alte surse, oferă ocazia de a reconsidera vechile considerații despre motivele politicianilor și caracterul internațional al politicii externe și de securitate.

Bibliografie:

- [1] Herman Michael, *Intelligence power in peace and war*, Cambridge: Royal Institute of International Affairs & Cambridge University Press, 1996.
- [2] Oprescu Simona, *Ingelligence și decizie*, 4 decembrie 2014, <https://intelligence.sri.ro/intelligence-si-decizie/>.
- [3] Tănase Tiberiu, *Intelligence-ul modern, de la termen și concept la activitatea de informații pentru siguranța națională*, revista *Intelligence*, iulie 2009. <https://intelligence.sri.ro/intelligence-ul-modern-de-la-termen-si-concept-la-activitatea-de-informatii-pentru-siguranța-naționala>.
- [4] Ureche Marian, Bratu Doru, *Istoria serviciilor secrete – Volumul I Marile Puteri Tradiționale*, editura Fudandației României de Mâine, 2004 .

Surse internet:

- [5] https://en.wikipedia.org/wiki/James_Der_Derian
- [6] https://issuu.com/animv/docs/rrsi--9-RRSI_nr_9_2013
- [7] <https://animv.ro/wp-content/uploads/2017/10/RRSI9.pdf>
- [8] https://www.sri.ro/fisiere/studii/ETICA_SI_INTELLIGENCE.pdf
- [9] <http://www.historyandpolicy.org/opinion-articles/articles/gchq-a-new-authorized-history>

- [10] <https://intelligence.sri.ro/intelligence-ul-modern-de-la-termen-si-concept-la-activitatea-de-informatii-pentru-siguranta-nationala/>
- [11] RRSI nr 8 /2012 <https://animv.ro/wp-content/uploads/2017/10/RRS18.pdf>
- [12] <https://intelligence.sri.ro/intelligence-si-decizie/>